

چرا باید فانرا به عربی بخوانیم؟

اگر قرار شود که مسلمانان هر کشور و شهری به زبان خود (انگلیسی، فارسی، ترکی، عربی و...) نماز بخوانند، مسلمان اهل انگلیس یا ایران، هنگامی که به حجاز مسافرت کند و به یکی از مساجد وارد شود، خود را کاملاً غریبه احساس می‌کند. این مشکل حتی در کشورهایی که مردمان آن دارای گویش‌های متفاوت‌اند و با لهجه‌های متفاوت یک زبان حرف می‌زنند نیز وجود خواهد داشت. لذا هنگامی که مسلمانی عرب‌زبان، مثلاً به ایران یا ترکیه برود، در مساجد آن‌ها با قرائت نمازشان آشنایی نخواهد داشت و نمی‌تواند در نماز جماعت آنان شرکت کند.

همچنین است اذان که هدف از آن اعلام وقت نماز است. اگر اذان مثلاً به زبان فارسی باشد، چنانچه مسلمانی عرب‌زبان یا انگلیسی‌زبان به ایران مسافرت کند و بخواند بداند آیا وقت نماز شده است یا نه، تشخیص نخواهد داد که آنچه خوانده می‌شود، اذان است یا آواز. در حالی که همین آشنایی لفظی با اذان و نماز باعث می‌شود که هر مسلمانی به هر یک از ممالک اسلامی که برود، بتواند در مسجد حاضر شود و نمازش را بخواند؛ یعنی اذان و نماز برای او همان مفهومی را خواهد داشت که در کشور خود دارد. از طرف دیگر، نماز یکسان و با یک زبان مشترک سبب می‌شود هر مسلمانی در هر کشوری که باشد احساس غربت نکند، بلکه با سایر مسلمانان احساس اشتراک، برادری و وحدت داشته باشد.

پاسخ دوم

علاوه بر پاسخ بالا، مسئله دیگر مسئله نماز جماعت و نماز جمعه است. امام جماعت و جمعه نماز را به چه زبانی بخواند که برای مأمومین قابل فهم باشد؟ به عربی، ترکی، انگلیسی یا ... همچنین در مراسم بزرگ حج چه باید کرد؟ هر سال صدها هزار مسلمان از سراسر جهان در ایام حج واجب در مکه و مدینه گرد هم می‌آیند. آنجا نمازها به چه زبانی باید خوانده شود؟ بنابراین بهتر است نماز، اذان و اقامه - که اعلام عمومی برای نماز است - به یک زبان عمومی اسلامی باشد که همه آن را بفهمند و این زبان همان زبان قرآن، یعنی زبان عربی، است.

پاسخ سوم

نماز، که بخشی از آن را سوره‌ها و آیات قرآن تشکیل داده

یکی از پرسش‌هایی که برخی درباره نماز مطرح می‌کنند، این است که چرا نماز باید به زبان عربی خوانده شود. در ادامه هم انتقاد می‌کنند که خواندن نماز به زبان عربی، در کسانی که زبان مادری آنان عربی نیست و معنای اذکار آن را نمی‌دانند، روحیه مناجات، نیایش و معنویت را به وجود نمی‌آورد. حال که این‌طور است، بهتر نیست همان‌گونه که عرب‌ها نماز را به عربی می‌خوانند، دیگران هم به زبان خودشان بخوانند؟ مثلاً فارس‌زبان‌ها به زبان فارسی، ترک‌زبان‌ها به زبان ترکی، انگلیسی‌زبان‌ها به زبان انگلیسی و...؟

پاسخ نخست

همان‌گونه که می‌دانید، اسلام خواسته است مسلمانان سراسر جهان به‌ویژه در زمینه‌های اقتصادی و سیاسی به صورت یک ملت و امت واحد باشند تا بتوانند استقلال، عزت و اصالت خود را حفظ کنند. با توجه به اینکه «وحدت» از ارکان امت اسلامی است، باید عواملی برای تقویت پیوند میان مسلمانان پیش‌بینی شود. یکی از این عوامل، یک رنگ بودن و یک‌جور بودن در برخی عبادات، از جمله «نماز» است که اصلی‌ترین عبادت مسلمانان محسوب می‌شود.

جابه‌جا کردن تلفظ حروف در کلمات عربی و یا تغییر حرکت آن‌ها باعث تغییر معنای کلمات می‌شود و یا کلمه را بی‌معنا می‌کند. حال اگر در گفتن اذکار نماز به این موضوع توجه نکنیم، چه بسا معنای جمله‌ها، عبارات‌ها و ذکرهای نماز تغییر کند

است، به زبان عربی است و همان‌طور که می‌دانید، ترجمه آیه یا یک عبارت در بسیاری از موارد، انتقال‌دهنده معنای دقیق کلمه یا عبارت مورد نظر نیست. برای مثال، اگر «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» را «به نام خداوند بخشنده مهربان» ترجمه کنیم، ترجمه قابل قبولی ارائه نداده‌ایم؛ زیرا:

الف) «الله» اسم عَلَم (خاص) خداوند است که مسلمانان به ذات خداوند متعال اطلاق می‌کنند و اسم خاص را نمی‌توان ترجمه کرد. مثلاً اگر اسم کسی «حسن» باشد، نمی‌توان به او گفت «نیک»؛ هر چند ترجمه حسن «نیک» است. اگر هم به آقای حسن بگوییم آقای نیک خوشش نمی‌آید.

ب) «رَحْمَن» یکی از صفات خداوند است که رحمت و بخشندگی خداوند را در این دنیا، هم بر مؤمن و هم بر کافر شامل می‌شود. در حالی که ترجمه آن به «بخشنده»، این شامل بودن را نمی‌رساند.

ج) «رَحِيم» نیز یکی از صفات خداوند است که براساس آن در آخرت فقط بر مؤمنان رحم می‌کند و ترجمه آن به «مهربان»، ترجمه کاملی نیست.

بنابراین، اگر تنها در ترجمه آیه «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» این همه ظرافت وجود داشته باشد، مطمئناً در صورت پرداختن به ترجمه آیات و عبارات دیگر نماز، پیچیدگی‌ها و ظرافت‌های بیشتری را مشاهده خواهیم کرد.

چرا باید نماز را صحیح بخوانیم؟

۱. هر کدام از ما در گفت و شنودهای روزانه سعی می‌کنیم با مخاطبان خود به‌طور صحیح و شایسته سخن بگوییم. هر اندازه مخاطب نزد ما محترم‌تر و عزیزتر باشد، تلاش می‌کنیم کلمات را صحیح‌تر بر زبان جاری و جملات را به شکل زیباتری بیان کنیم. حال اگر مخاطب ما خداوند متعال و آن هم در حال نماز باشد - به دلیل مهربان بودن او و عشق و علاقه‌ای که بنده نیازمند به او دارد - طبیعتاً باید سعی کنیم با او به صحیح‌ترین شکل ممکن صحبت کنیم و کلمات و جملات نماز را درست بخوانیم تا رضایت خاطرش را فراهم آوریم.

۲. لازم است بدانید که جابه‌جا کردن تلفظ حروف در کلمات عربی و یا تغییر حرکت آن‌ها باعث تغییر معنای کلمات می‌شود و یا کلمه را بی‌معنا می‌کند. حال اگر در گفتن اذکار نماز به این موضوع توجه نکنیم، چه بسا معنای جمله‌ها، عبارات‌ها و ذکرهای نماز تغییر کند و این سهل‌انگاری و بی‌توجهی با روح نماز - که اعلام بندگی به درگاه خداوند است - سازگاری ندارد. برای آگاهی از اهمیت این موضوع، چند کلمه از کلمات نماز ارائه می‌شود تا ملاحظه کنید که تلفظ اشتباه آن‌ها تا چه میزان موجب تغییر معنای آن‌ها می‌شود.

اصتباہ	صحیح
هَمْد: مُرْدِن، خاموش شدن	حَمْد: ستایش
نَسْتَعِين: نَسْتَعِين: طلب وقت می‌کنیم	نَسْتَعِين: یاری می‌جوییم
زَالَيْن: ریخته‌شدگان، به لرزه افتادگان، لغزندگان	ضَالَيْن: گمراهان
عَزِيم: دشمن سرسخت، اراده‌کننده	عَظِيم: بزرگ
سَلِّ: تسلیت بگو، شمشیر بکش	صَلِّ: درود فرست
سَمَد: ایستاده متحیر	صَمَد: بی‌نیاز

صحیح خواندن نماز از نظر مراجع

هر کدام از ما مسلمانان در انجام امور عبادی و فروع دین، و از جمله در احکام مربوط به نماز، مقلد یکی از مراجع بزرگوار تقلید هستیم. جا دارد در زمینه ضرورت صحیح خواندن نماز چند مسئله از «توضیح المسائل» مراجع معاصر تقدیم شما نمازگزاران گرمی شود.

۱. مسئله ۱۹۹۷

انسان باید نماز را یاد بگیرد که غلط نخواند و کسی که به هیچ قسم نمی‌تواند صحیح آن را یاد بگیرد، باید هر طور که می‌تواند بخواند^۱ و احتیاط مستحب آن است که نماز را به جماعت به جا آورد.

۲. مسئله ۲۹۹۸

کسی که حمد و سوره و چیزهای دیگر نماز را به خوبی نمی‌داند و می‌تواند یاد بگیرد، چنانچه وقت نماز وسعت دارد، باید یاد بگیرد و اگر وقت تنگ است^۲، بنابر احتیاط واجب^۳ در صورتی که ممکن باشد، باید نمازش را به جماعت بخواند.

۳. مسئله ۱۰۰۰

اگر یکی از کلمات حمد یا سوره را نداند^۴ یا عمداً آن را نگوید، یا به جای حرفی حرف دیگری را بگوید، مثلاً به جای «ض»، «ظ» بگوید^۵ - یا جایی که باید بدون زیر و زبر خوانده شود، زیر و زبر بدهد یا تشدید را نگوید، نمازش باطل است^۶.

۴. مسئله ۱۴۵۹

امام جماعت باید... نماز را به طور صحیح بخواند...

۵. مسئله ۱۰۰۲^{۱۰}

اگر زیر و زبر کلمه‌ای را نداند^{۱۱} باید یاد بگیرد ولی اگر کلمه‌ای را که وقف کردن آن جایز است همیشه وقف کند، یاد گرفتن زیر و زبر آن لازم نیست و نیز اگر نداند مثلاً کلمه‌ای به «س» است یا به «ص»، باید یاد بگیرد و چنانچه دو جور یا بیشتر بخواند، مثل آنکه در «هِدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ»، «مُسْتَقِيمَ» را یک مرتبه با «سین» و یک مرتبه با «صاد» بخواند، نمازش باطل است؛ مگر آنکه هر دو جور قرائت شده باشد و به امید رسیدن به واقع بخواند.

فتوای مقام معظم رهبری

واجب است همه ذکرهای واجب نماز از قبیل قرائت حمد، سوره و غیر آن به طور صحیح قرائت شود و اگر نماز گزار کیفیت تلفظ کلمات عربی را نمی‌داند، واجب است یاد بگیرد و اگر قادر به یادگیری نیست، معذور است (اجوبه الاستفتائات: ۱۰۲)

رساله اجوبه الاستفتائات

کسی که قرائت خود را صحیح نمی‌داند، باید در صورت تمکن (توانا شدن)، برای یادگیری قرائت صحیح اقدام کند. (ترجمه فارسی، ص ۱۰۱)

پی‌نوشت‌ها

۱. این مسئله در رساله مظهاری ذکر نشده و در رساله حضرات سیستانی و مکارم شیرازی به صورت زیر آمده است:

سیستانی: انسان باید قرائت نماز را صحیح بخواند و کسی که به هیچ قسم نمی‌تواند همه سوره حمد را صحیح بخواند، باید به همان نحو که می‌تواند بخواند. اگر مقداری را که صحیح می‌خواند معتنا به (قابل توجه) باشد، ولی آن مقدار ناچیز باشد، باید بنا بر احتیاط واجب مقداری از بقیه قرآن را که می‌تواند صحیح بخواند، به آن ضمیمه کند و اگر نمی‌تواند، باید تسبیح را به آن ضمیمه کند اما کسی که نمی‌تواند به کلی سوره را صحیح بخواند، لازم نیست چیزی عوض آن بخواند و در هر صورت احتیاط مستحب آن است که نماز را به جماعت به جا آورد.

مکارم شیرازی: باید قرائت و ذکر نماز را صحیح بخواند و اگر نمی‌داند، (باید) یاد بگیرد اما کسانی که نمی‌توانند تلفظ صحیح را یاد بگیرند، باید همان طور که می‌توانند بخوانند و برای چنین اشخاصی بهتر است که تا می‌توانند نماز خود را به جماعت به جا آورند.

۲. صافی گلپایگانی: ... بخواند و احتیاط لازم آن است که نماز را به جماعت به جا آورد، مگر آنکه بر او خرج باشد.

۳. این مسئله در رساله مظهاری ذکر نشده و در رساله حضرات سیستانی و مکارم شیرازی به صورت زیر آمده است:

سیستانی: کسی که حمد را به خوبی نمی‌داند، باید سعی کند وظیفه خود را انجام دهد؛ چه با یاد گرفتن یا تلقین باشد و چه با اقتدا در جماعت یا تکرار نماز در مورد شک باشد. و اگر وقت تنگ شده است، چنانچه نماز را به طوری که در مسئله ۹۹۷ گفته شد، بخواند، نمازش صحیح است. ولی در صورتی که در یاد گرفتن کوتاهی کرده باشد، اگر ممکن باشد برای فرار از عقوبت،

نمازش را به جماعت بخواند.

مکارم شیرازی: کسی که در یاد گرفتن قرائت و ذکر نماز کوتاهی کرده، نمازش باطل است و اگر وقت تنگ شده، احتیاط واجب آن است که با جماعت نماز بخواند و اگر دسترسی به جماعت ندارد، نمازش در تنگی وقت صحیح است.

۴. عبارت «بنا بر احتیاط واجب» در رساله تبریزی ذکر نشده است. بهجت: ... وقت تنگ است دو صورت دارد: الف) اگر در یاد گرفتن کوتاهی کرده، در صورتی که غسر و خرج (سختی و مشقت) نباشد، بنا بر اظهار باید نمازش را به جماعت بخواند، یا کسی بخواند و او هم همراه او بخواند. یا اگر ممکن است از روی نوشته‌ای بخواند. ب) اگر کوتاهی نکرده است، بنا بر احتیاط مستحب این کارها را انجام دهد: اگر کسی از قرآن هیچ نمی‌داند - به مقداری که واجب است در نماز قرآن بخواند - تسبیح و تهلیل (لا اله الا الله گفتن) و تکبیر می‌گوید.

۵. نوری همدانی: ... باید نمازش را به جماعت بخواند، مگر اینکه به او خرج و مشقت باشد.

۶. این مسئله در رساله مظهاری ذکر نشده است.

۷. مکارم شیرازی: ... سوره یا ذکرهای دیگر نماز را نداند، یا زیر و زبر آن را غلط بخواند، یا حرفی را به حرف دیگر تبدیل کند، مثلاً به جای «ض»، «ز» بگوید، به طوری که از نظر لغت عرب غلط باشد، نماز او باطل است.

سیستانی: ... سوره را عمداً یا از روی جهل تقصیری نکوبد یا به جای حرفی حرف دیگر بگوید، مثلاً به جای «ض»، «ذ» یا «ز» بگوید، یا زیر و زبر حروف را رعایت نکند، به گونه‌ای که غلط شمرده شود، یا تشدید را نکوبد، نماز او باطل است.

۸. بهجت: ... بگوید به طوری که در زبان عربی بگویند، آن حرف را تلفظ نکرده و موافق هیچ یک از قرائت‌های هفت گانه نباشد، یا جایی که باید ...

۹. بهجت: ... باطل است بنا بر احتیاط.

۱۰. این مسئله در رساله حضرت مکارم شیرازی و مظهاری ذکر نشده است.

۱۱. سیستانی: ... کلمه‌ای را نداند یا نداند مثلاً کلمه‌ای به «ه» است یا به «ح»، باید وظیفه خود را به نحوی انجام دهد. مثلاً یاد بگیرد، یا به جماعت بخواند یا آن را دو جور یا بیشتر بخواند که یقین کند صحیح آن را خوانده است. ولی در این صورت نماز او بر فرضی صحیح است که آن جمله غلط باز هم قرآن یا ذکر به حساب بیاید.

تبریزی: ... کلمه‌ای را نداند یا نداند مثلاً کلمه‌ای به «س» است یا به «ص»، باید یاد بگیرد و چنانچه دو جور یا بیشتر بخواند، مثل آنکه در «اهدنا الصراط المستقیم»، «مستقیم» را یک مرتبه با «صاد» و یک مرتبه با «سین» بخواند، نمازش باطل است ولی اگر آن کلمه را که دو جور خوانده، از اذکار نماز باشد و غلط خواندنش از ذکر بودن خارج نکند، نماز صحیح است.

صافی گلپایگانی: ... کلمه‌ای را نداند یا نداند مثلاً کلمه‌ای به «س» است یا به «ص»، باید یاد بگیرد و چنانچه دو جور یا بیشتر بخواند، مثل آنکه در اهدانا الصراط المستقیم، «مستقیم» را یک مرتبه با «صاد» و یک مرتبه با «سین» بخواند، نمازش باطل است.

***

مکارم شیرازی - مسئله: لازم نیست آنچه علمای تجوید برای بهتر خوانی قرآن ذکر کرده‌اند رعایت کند بلکه لازم است طوری بخواند که بگویند عربی صحیح است؛ هر چند رعایت دستورات تجوید بهتر است.

منابع

۱. الموسوی الخمینی، روح‌الله، ترجمه تحریر الوسیله (جلد اول)، دفتر انتشارات اسلامی، قم.
۲. حسین زاده طاهر، روحانی، روان خوانی و تجوید آسان، برکت کوثر، همدان، چاپ دوم، ۱۳۸۹.
۳. خامنه‌ای، سیدعلی، ترجمه فارسی رساله اجوبه الاستفتائات، الهدی، چاپ یازدهم، تهران، ۱۳۸۸.
۴. راشدی، لطیف و سعید راشدی، رساله توضیح المسائل نه مرجع پیام عدالت، چاپ پنجم، تهران، ۱۳۸۸.
۵. علامی، ابوالفضل، آموزش صحیح و زیبا خواندن نماز، هجرت، چاپ اول، قم، ۱۳۸۶.
۶. رساله اجوبه الاستفتائات، ترجمه فارسی، چاپ پانزدهم.